

УКРАЇНА

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 27.07.2012.

м.Івано-Франківськ

№ 522

**Про затвердження Методичного
положення з нормування питомих
витрат паливно-енергетичних
ресурсів у суспільному виробництві
Івано-Франківської області**

Відповідно до Закону України "Про енергозбереження", постанови Кабінету Міністрів України від 15.07.1997 року № 786 "Про порядок нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві":

1. Затвердити та ввести в дію з 01.08.2012 року Методичне положення з нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві Івано-Франківської області (додається).
2. Головам районних державних адміністрацій, міським головам міст обласного значення довести це Методичне положення до відома керівників підприємств, установ і організацій всіх форм власності, які не мають галузевого підпорядкування.
3. Вважати таким, що втратило чинність розпорядження обласної державної адміністрації від 31.05.2005 року №236 «Про затвердження Методичного положення з нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві Івано-Франківської області».
4. Координацію роботи та узагальнення інформації щодо виконання розпорядження покласти на головного відповідального виконавця – департамент промисловості та інфраструктури облдержадміністрації (П. Аврамченко).

5. Контроль за виконанням розпорядження покласти на заступника голови облдержадміністрації Р.Гусака.

**Голова обласної
державної адміністрації**

Михайло Вишиванюк

ПОГОДЖЕНО

Перший заступник голови
Державного агентства з
енергоефективності та
енергозбереження України

В. Григорівський

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження
обласної державної
адміністрації

27.07.2012 № 522

Методичне положення

**з нормування питомих витрат паливно-
енергетичних ресурсів у суспільному виробництві
Івано-Франківської області**

м. Івано-Франківськ

Вступ

Це методичне положення з нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві Івано-Франківської області (далі - Положення) поширюється на всі підприємства та організації незалежно від форми власності, які не належать до сфери управління міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, і відносяться до місцевого (регіонального) підпорядкування.

1. Загальні положення

1.1. Нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів (далі - ПЕР) у суспільному виробництві області здійснюється відповідно до Закону України "Про енергозбереження", постанови Кабінету Міністрів України від 15.07.1997 року № 786 "Про порядок нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві" та проводиться на всіх рівнях управління суспільним виробництвом незалежно від форми власності.

1.2. Нормування питомих витрат ПЕР - це встановлення об'єктивно необхідної величини їх споживання на одиницю виробленої продукції, виконаних робіт або наданих послуг встановленої якості (далі - продукції) в конкретних умовах виробництва.

1.3. Нормування питомих витрат ПЕР у суспільному виробництві здійснюється з метою забезпечення раціонального їх використання і є основою економічного механізму енергозбереження. Воно використовується також для прогнозування обсягів споживання ПЕР у регіонах, галузях та в цілому по області.

1.4. Основним завданням нормування є встановлення об'єктивних показників енергоємності товарної продукції, посилення збалансованості та достовірності прогнозів, а також виявлення резервів і стимулювання підвищення ефективності суспільного виробництва.

Основою для запровадження економічних механізмів стимулювання енергозбереження є прогресивні показники норм питомих витрат ПЕР. Воно здійснюється відповідно до Положення про матеріальне стимулювання колективів і окремих працівників підприємств, організацій та установ за економію паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві, затвердженого спільним наказом Держкоменергозбереження та Мінекономіки від 21.06.2000 року № 47, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 10.07.2000 року за № 405/46/26.

Підставою для застосування економічних санкцій та адміністративних штрафів є недотримання вимог щодо встановлення норм питомих витрат ПЕР або перевищення показників міжгалузевих та регіональних норм питомих витрат, погоджених у встановленому порядку.

1.5. Нормуванню підлягають всі витрати ПЕР на основні та допоміжні процеси, включаючи втрати енергії, незалежно від обсягів споживання цих ресурсів та джерел енергопостачання.

1.6. Норма питомої витрати ПЕР - це затверджений уповноваженим на те органом виконавчої влади показник їх використання на одиницю продукції, орієнтований на прогресивні умови

виробництва.

Норми визначаються на натуральну одиницю кожного з видів продукції (послуг) підприємства, а також на окремі стадії її виробництва.

1.7. До продукції, на яку визначаються норми витрат, належать:

- основна продукція підприємства, товари народного споживання;

- похідні енергоносії, самостійно вироблені підприємством і відпущені стороннім споживачам (теплова енергія, кисень, стиснене повітря, вода, холод тощо);

- напівфабрикати, товари народного споживання та всі інші види робіт і послуг для сторонніх споживачів.

1.8. Норми витрат ПЕР на одиницю продукції визначаються як наскрізні, що включають всі витрати купованих ПЕР протягом повного технологічного циклу виробництва в основних та допоміжних цехах і службах підприємства, використаних на даний вид товарної продукції. На кожній із стадій проміжної переробки продукції сумарна величина питомих витрат ПЕР на одиницю готової продукції включає в себе власне витрати на переробку, витрати попередніх стадій переробки і загальнозаводські витрати.

Абсолютна величина наскрізних витрат ПЕР на всі види продукції підприємства повинна дорівнювати сумі використаних у виробництві купованих ПЕР за даними паливно-енергетичного балансу підприємства. Типовий паливно-енергетичний баланс наведений у додатку А (додається).

1.9. Норми питомих витрат ПЕР повинні:

- розроблятися на єдиній методичній основі для всіх рівнів управління суспільним виробництвом відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 15.07.1997 року № 786 "Про порядок нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві", Основних положень з нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві, затверджених наказом Держкоменергозбереження від 22.10.2002 року № 112 та зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 07.11.2002 року за № 878/7166, цього Положення, нормативних актів, які з них випливають, стандартів з енергозбереження, інших нормативно-правових та нормативно-технічних документів;

- ґрунтуватися на планах організаційно-технічних заходів, що направлені на підвищення ефективності використання ПЕР;

- враховувати конкретні умови виробництва, досягнення науки і техніки;

- бути технічно та економічно обґрунтованими;

- систематично переглядатися з урахуванням досягнутих показників ефективності використання ПЕР та об'єктивних змін в умовах виробництва;

- сприяти мобілізації резервів економії ПЕР у суспільному виробництві.

1.10. Нормування питомих витрат ПЕР для підприємств області всіх форм власності, що не належать до сфери управління міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, здійснюється відповідно до цього Положення.

1.11. Положення поширюється на всі підприємства та організації області, незалежно від форм власності, із сумарним річним споживанням ПЕР (з урахуванням електроенергії, перерахованої в паливо

в умовному виразі) понад 1000 т у.п. та на підприємства, які здійснюють тепlopостачання, водopостачання та водовідведення незалежно від сумарного річного споживання ПЕР.

2. Класифікація норм питомих витрат ПЕР

2.1. Норми питомих витрат ПЕР класифікуються за такими основними ознаками:

- За ступенем агрегації - на індивідуальні та групові норми.

Індивідуальною називається норма питомої витрати даного виду ПЕР, яка визначається для окремих агрегатів, установок, машин, технологічних процесів.

Індивідуальні норми використовуються для розрахунків потреби в ПЕР і контролю за їх раціональним використанням в цехах і на підприємстві, а також для визначення групової норми витрат.

Груповою називається норма питомої витрати даного виду ПЕР, яка визначається на групу агрегатів, установок, технологічних процесів для різних рівнів управління суспільним виробництвом (дільниця, цех, виробництво, підприємство, об'єднання, міністерство тощо). Групові норми витрат призначені для розрахунків потреби в паливі, тепловій та електричній енергії при розробці поточних і перспективних планів розвитку виробництва.

- За складом витрат ПЕР - на технологічні та загальновиробничі.

Технологічною називається норма питомої витрати даного виду ПЕР, яка враховує їх виробниче споживання та технічно немінучі втрати, пов'язані тільки зі здійсненням основних і допоміжних технологічних процесів виробництва продукції конкретного виду.

Загальновиробничою називається норма питомої витрати теплової та електричної енергії, яка враховує, крім їх виробничого споживання також їх витрати на допоміжні потреби (освітлення, опалення, вентиляцію тощо), пов'язані з виробництвом продукції, а також технічно немінучі втрати в теплових та електричних мережах підприємства (цеху), віднесених на виробництво продукції (роботи).

Залежно від того, на яку продукцію встановлюються норми, та які витрати і втрати ПЕР на допоміжні потреби виробництва враховують - цеху (дільниці, служби) чи підприємства в цілому, загальновиробничі питомі норми поділяються на цехові та заводські.

- За періодами дії - на річні та кварталні (місячні).

- За сферою дії - на міжгалузеві, галузеві та регіональні, які встановлюють норми питомих витрат для технологічних процесів та пристроїв широкого застосування (котлів, освітлення тощо). Ці норми є обов'язковими для всіх юридичних осіб за підпорядкуванням чи територіальним розміщенням і розробляються та затверджуються лише відповідними органами виконавчої влади.

Об'єктивною характеристикою енергоємності продукції є наскрізна норма питомих витрат ПЕР - це показник витрат купованих палива, теплової та електричної енергії, використаних на одиницю продукції підприємства протягом повного технологічного циклу виробництва в основних і допоміжних цехах та службах, а також загальнозаводських витрат.

2.2. Залежно від рівня управління можуть розглядатись норми,

орієнтовані на види продукції, на яку вони встановлюються - диференційовані та укрупнені.

Диференційованою називається норма питомої витрати даного виду ПЕР, яка визначається для окремого виду (сорт, типорозміру) виробленої продукції.

Укрупненою називається норма питомої витрати даного виду ПЕР, що встановлюється як усереднена величина для груп виробленої продукції одного виду, але різних сортів (типорозмірів), або для груп виробленої продукції, виконаних робіт, наданих послуг різного виду.

2.3. Відповідно до специфіки нормування може встановлюватись також класифікація норм за додатковими ознаками: в залежності від урахування витрат одного чи декількох видів ПЕР - на окремі та зведені тощо.

3. Склад норм питомих витрат ПЕР

3.1. Склад норм питомих витрат ПЕР - це перелік статей їх витрат на виробництво продукції.

3.2. Склад норм питомих витрат ПЕР визначається з урахуванням особливостей виробництва конкретних видів продукції, виконання робіт або надання послуг і повинен відображати об'єктивні потреби виробництва в ПЕР. Типовий склад норм витрат ПЕР для виробничого підприємства наведений у додатку Б (додається).

3.3. На підприємствах, що випускають різнорідну продукцію, виконують різнорідні роботи, надають різноманітні послуги (або однорідні, але за різними технологічними схемами чи на різних установках), розподіл цехових та заводських витрат ПЕР на допоміжні потреби виробництва для встановлення загальновиробничих норм їх витрат доцільно здійснювати пропорційно до розміру послуг, що надають допоміжні цехи та служби основному виробництву, а саме:

- транспортні цехи - пропорційно до обсягу переміщення вантажів;
- інструментальні, ремонтні та інші допоміжні цехи - пропорційно до обсягу наданих послуг;
- компресорні, насосні та інші енергетичні цехи та служби - пропорційно до обсягів подачі повітря, газу, кисню, води тощо;
- лабораторії - пропорційно до кількості аналізів та обсягу дослідних робіт, проведених у зв'язку з випуском продукції конкретного виду.

В умовах відсутності даних щодо обсягу послуг, які надають допоміжні цехи та служби основному виробництву, розподіл цехових та заводських витрат ПЕР на допоміжні потреби виробництва для встановлення загальновиробничих норм їх питомих витрат можна здійснювати пропорційно їх споживанню на основні та допоміжні технологічні процеси, тобто пропорційно до відповідних технологічних норм витрат ПЕР, за умови, що реальний обсяг цих послуг не перевищує споживання технологічного характеру.

Загальновиробничі норми витрат теплової та електричної енергії на опалення, вентиляцію, виробництво стисненого повітря, холоду, подачу води, перекачку й очистку стоків та інші допоміжні потреби виробництва встановлюють окремо.

3.4. Втрати ПЕР в теплових, електричних мережах та

перетворювачах енергії для встановлення загальновиробничих норм їх витрат розподіляються на основі розрахунків, дослідних замірів або пропорційно до витрат енергії на основні та допоміжні технологічні процеси виробництва відповідної продукції.

Згідно із класифікацією втрати поділяються на технічно неминучі, які ліквідувати неможливо, але можна вплинути на їх величину, та непродуктивні, для ліквідації яких необхідно вживати заходи організаційного і технічного характеру.

Технічно неминучі втрати враховуються при розробці норм питомих витрат ПЕР, але повинні прийматися у суворій відповідності до норм при нормальних технологічних режимах.

3.5. До складу норм витрат ПЕР на одиницю виробленої продукції не повинні включатися споживання та втрати ПЕР, викликані відступом від прийнятої технології, режимів роботи устаткування, рецептур, невиконання вимог щодо якості сировини і матеріалів та інше марнотратне споживання.

3.6. До складу норм витрат ПЕР на одиницю виробленої продукції не включаються наступні витрати:

- на будівництво та капітальний ремонт будівель і споруд, монтаж, пуск і наладку нового технологічного обладнання, пуско-налагоджувальні та дослідні роботи;

- на комунально-побутові потреби, відпуск ПЕР на сторону (селищам, їдальням, клубам, дитячим закладам та ін.);

- втрати палива під час транспортування та зберігання.

Витрати ПЕР на ці потреби нормуються окремо.

4. Одиниці вимірювання норм питомих витрат ПЕР

4.1. Одиниці вимірювання норм витрат ПЕР повинні відповідати одиницям, прийнятим у плануванні та обліку витрат ПЕР та обсягів виробництва продукції, а також забезпечувати практичну можливість контролю за використанням норм.

4.2. Витрати ПЕР на одиницю виробленої продукції нормуються:

- котельно-пічного палива - в кілограмах або грамах (кг, г) умовного палива;

- теплової енергії - в гікалоріях або мегакалоріях (Гкал, Мкал);

- електричної енергії - в кіловат-годинах (кВт/год);

- моторного палива (автомобільного бензину, дизельного палива тощо) - у кілограмах, грамах (кг, г) натурального або умовного палива.

4.3. Норми питомих витрат ПЕР можуть приводитись до одиниці виміру основної продукції або до одиниці виміру основної сировини (матеріалу), що переробляється.

4.4. При встановленні диференційованих норм питомих витрат ПЕР обсяг виробництва продукції повинен визначатись в натуральних одиницях.

4.5. При встановленні укрупнених норм питомих витрат ПЕР для груп виробленої продукції одного виду, але різних сортів (типорозмірів) або для груп виробленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг різного виду) використовуються, як правило, умовні (зведені) одиниці вимірювання обсягів продукції (наприклад, умовна

банка консервів, умовна пара взуття тощо).

4.6. Для енергоємних процесів виробництва (ливарне виробництво, ковка, термообробка, електрозварювання, виробництво стисненого повітря, кисню, водопостачання, опалення, вентиляція тощо) повинні встановлюватись норми питомих витрат ПЕР на одиницю виробленої продукції в натуральному виразі.

4.7. На виробництвах, що випускають продукцію широкого та нестійкого асортименту, у будівництві, ремонтних та експериментальних виробництвах, коли практично неможливо вибрати єдиний показник обсягу виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг у натуральних чи умовних одиницях, норми витрат ПЕР можуть встановлюватись на одиницю чистої продукції (для будівництва - на одиницю будівельно-монтажних робіт, які виконуються власними силами), що виражається у вартісному вимірі (приведеному до незмінних цін).

4.8. В цілому при визначенні одиниць виміру питомих норм витрат ПЕР у першу чергу слід використовувати натуральні або умовні (зведені) одиниці виміру обсягів виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг.

Використання вартісних одиниць виміру обсягів виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг для нормування витрат ПЕР допускається як виняток.

5. Методи розробки норм питомих витрат ПЕР

5.1. Основними вихідними даними для визначення норм питомих витрат ПЕР є:

- первинна технологічна документація (технологічні регламенти та інструкції);
- параметри сировини (матеріалів);
- паспортні дані технологічного та енергетичного обладнання;
- енергобаланси та енергетичні характеристики технологічного та енергетичного обладнання (заводські або визначені та затверджені у процесі його експлуатації);
- нормативні показники, що характеризують найбільш раціональні та енергетичноєфективні умови виробництва (коефіцієнт використання потужності, показники витрат енергоносіїв та втрат енергії під час передачі та перетворення, санітарні норми, теплові характеристики приміщень тощо);
- дані про асортимент та обсяги виробництва продукції;
- дані перевірок використання палива та енергії у виробництві;
- дані про досвід з економії та раціонального використання ПЕР на вітчизняних та зарубіжних об'єктах, що випускають аналогічну продукцію;
- план організаційно-технічних заходів з економії ПЕР.

5.2. Норми витрат ПЕР можуть бути визначені за допомогою таких методів:

- розрахунково-аналітичного, який передбачає визначення норм питомих витрат ПЕР шляхом обчислення виробничого споживання їх за статтями витрат на основі побудови енергетичних балансів окремих агрегатів, установок, систем та в цілому підприємства, а також запланованих заходів з економії ПЕР;
- експериментального (дослідного), що полягає у визначенні

норм на підставі даних, одержаних у результаті випробувань технологічного та енергетичного обладнання (експериментальних вимірювань) з урахуванням запланованих заходів з економії ПЕР. Цей метод доцільно застосовувати для визначення окремих статей витрат розрахунково-аналітичного методу.

Випробування повинні бути повними, тобто одночасно охоплювати як основне обладнання, так і допоміжні механізми, режими роботи яких повинні відповідати оптимальним, а параметри підведеної енергії - нормативним;

- розрахунково-статистичного, за допомогою якого питомі норми визначаються на основі використання статистичних даних про фактичні витрати ПЕР та про значення чинників, що впливають на величину їх питомих витрат у виробництві, з урахуванням прогресивних показників ефективності використання ПЕР, досягнутих на подібних виробництвах, а також запланованих заходів з економії ПЕР;

- комбінованого, який поєднує у собі експериментальний (дослідний) та розрахунково-аналітичний методи визначення норм питомих витрат ПЕР.

5.3. Технічно-обгрунтовані індивідуальні норми витрат ПЕР встановлюються розрахунково-аналітичним або комбінованим методом.

5.4. Групові норми питомих витрат ПЕР визначаються розрахунково-аналітичним методом як середньозважені показники на базі індивідуальних норм і відповідних обсягів виробництва однойменної продукції або розрахунково-статистичним методом.

В окремих випадках групові норми витрат ПЕР можуть встановлюватись на плановий період (рік, квартал), виходячи з відповідних фактичних витрат базисного періоду з урахуванням досягнутих прогресивних показників питомих витрат ПЕР, а також запланованих заходів з їх економії.

6. Основні принципи встановлення наскрізних питомих витрат ПЕР

6.1. За складністю розрахунку наскрізних норм витрат підприємства можна розділити на дві підгрупи:

- підприємство з простим технологічним циклом, яке має одну - дві технологічні стадії переробки продукції і віднесення затрат палива за видами та електроенергії на готову продукцію здійснюється за калькуляційними витратами;

- підприємство із складною технологією характеризується багатостадійністю процесу і великою кількістю допоміжних виробництв, які поставляють до основних виробництв власну продукцію у вигляді напівфабрикатів і послуг, а також похідні енергоносії (гаряча вода і пара, дуття, стиснене повітря, кисень, вода, азот, аргон тощо).

У цьому розділі даються основні принципи наскрізного нормування питомих витрат ПЕР для підприємств з багатостадійними технологічними процесами.

6.2. Для розрахунку наскрізних норм питомих витрат ПЕР необхідні:

- нормативна база індивідуальних норм витрат даного виду ПЕР (як купованих, так і власного виробництва) на всі види продукції основних технологічних і допоміжних цехів (визначена з урахуванням п.1.8);

- планові обсяги виробництва як товарної продукції підприємства (відповідно до п. 1.7), так і продукції допоміжних цехів.

На основі нормативної бази та обсягів виробництва продукції складаються планові баланси споживання усіх видів енергоресурсів і похідних енергоносіїв на плановий період, які відображають кількісну величину використовуваних ПЕР з розподілом їх за цехами підприємства.

6.3. Визначення наскрізних норм витрат енергоресурсів на виробництво товарної продукції поділяється на два етапи:

- визначення повних заводських енерговитрат на виробництво похідних енергоносіїв;

- визначення повних заводських енерговитрат на виробництво напівфабрикатів і технологічної товарної продукції.

6.4. Визначення повних заводських енерговитрат на виробництво похідних енергоносіїв є найбільш складним етапом нормування. Воно повинно враховувати, що кожний цех, який виробляє конкретний вид похідного енергоносія, для своєї роботи використовує практично усі інші види похідних енергоносіїв виробництва інших цехів та служб. При розрахунку на кожному з енергетичних цехів та служб на підставі витрат визначаються енерговитрати на виробництво у цеху кожного виду енергоносіїв.

При цьому:

- по кожному виду похідного енергоносія підсумовуються прямі витрати всіх видів палива та електроенергії, які витрачаються безпосередньо на його виробництво, з непрямыми витратами, що надійшли разом з іншими енергоносіями (парою, водою, стисненим повітрям, киснем, електроенергією власного виробництва) і використовуються у виробництві.

Цей етап враховує фактичний перерозподіл купованих палива і електроенергії, що витрачаються у виробництві. Наприклад, на виробництво води хімічно очищеної, кисню (при використанні турбін), дуття та ін. у чистому вигляді паливо не витрачається, однак на їх виробництво витрачається велика кількість пари, на одержання якої спалюється значна кількість природного газу, вугілля, мазуту та інших видів палива. Тому, в результаті, на вироблену продукцію переносяться витрати палива на виробництво пари пропорційно до її витрат.

Аналогічно відбувається перерозподіл енерговитрат і за іншими видами похідних енергоносіїв.

Таким чином, в розрахунках основних цехів використовуються вже враховані показники енергоємності кожного виду енергоносіїв з розшифровкою за видами палива.

Одержані в результаті такого розрахунку питомі наскрізні витрати енергоресурсів, як купованих так і власного виробництва, відображають повні енерговитрати підприємства на одиницю конкретного похідного енергоресурсу.

В подальших розрахунках витрати похідних енергоносіїв в технологічних переробках автоматично перераховуються у витрати електроенергії і котельно-пічного палива відповідно до індивідуальної

норми похідного енергоносія, що витрачається на продукцію по переробці, їх коефіцієнтів та одиниць виміру енергії (додаток В додається).

6.5. Визначення повних заводських витрат на виробництво напівфабрикатів та технологічної товарної продукції починається з розрахунку питомих наскрізних витрат усіх видів енергоресурсів на початковий технологічний напівфабрикат і, далі, на всі наступні, включаючи технологічну продукцію. Ці розрахунки включають три складові:

- розрахунки по переробці;
- розрахунки попередніх стадій переробки;
- загальнозаводські витрати.

До витрат по переробці відносяться витрати електроенергії, котельно-пічного палива і всіх видів похідних енергоносіїв на кожний вид продукції переробки згідно з плановими нормами їх витрат. Їх складові відносяться до технологічних витрат.

Витрати попередніх стадій переробки включають повні заводські витрати електроенергії та котельно-пічного палива на виробництво напівфабрикатів, які використовуються на цій переробці згідно із запланованими нормами. Вони включають як технологічні, так і виробничі витрати.

Загальнозаводські витрати - це витрати енергоресурсів, які не можуть бути віднесені на конкретний вид продукції. Це, як правило, енерговитрати на ремонтно-будівельні роботи загального призначення, витрати цехів та служб контрольно-вимірювальних приладів і автоматики та інші. Їх складові відносяться до загальновиробничих витрат. Критерії віднесення вказаних енерговитрат на основні технологічні стадії, які склалися на підприємстві, визначаються відповідними методиками та інструкціями по нормуванню з врахуванням особливостей виробництва продукції (робіт). Можливий варіант полягає у розподілі їх за основними стадіями пропорційно до грошової вартості послуг цих цехів в собівартості продукції основних цехів.

Енерговитрати на утримання загальнозаводських адміністративних та службових будівель, охорону, освітлення загальнозаводської території повинні бути віднесені на профільюючу продукцію підприємства.

6.6. За одержаними наскрізними нормами витрат енергоресурсів і плановими обсягами продукції складається плановий баланс споживання електроенергії та котельно-пічного палива підприємства.

До одержаних потреб енергоресурсів повинні бути додані енерговитрати на комунально-побутове споживання та споживання палива на непаливні потреби.

Одержані значення витрат електроенергії і палива за видами повинні відповідати балансу енергоресурсів підприємства, розрахованому згідно з п.6.2. Допускається розбіжність за видами енергоресурсів не більше як на 0,1 %.

7. Організація нормування питомих витрат ПЕР та контроль за виконанням встановлених норм

7.1. Загальний порядок нормування питомих витрат ПЕР розробляється центральним органом виконавчої влади у сфері ефективного використання енергетичних ресурсів.

7.2. Розробка науково-обґрунтованих норм питомих витрат ПЕР, які враховують особливості технологічних процесів та умов виробництва на підприємствах і організаціях області, здійснюються згідно з цим Положенням, яке погоджується із центральним органом виконавчої влади у сфері ефективного використання енергетичних ресурсів.

7.3. Обласна державна адміністрація забезпечує методичне керівництво нормуванням витрат паливно-енергетичних ресурсів, здійснює погодження методик нормування та норм витрат паливно-енергетичних ресурсів, розроблених для потреб підприємства. Затверджуються норми керівником підприємства (додаток Г додається).

7.4. Норми питомих витрат ПЕР для їх затвердження встановлюються як наскрізні, з урахуванням особливостей конкретного виробництва, як правило, для конкретного підприємства.

Ці норми повинні відповідати наступним вимогам:

- нормуванню підлягають всі види продукції і робіт, передбачені діючою номенклатурою за статистичною звітністю за формою №11-мп, затвердженою наказом Держкомстату від 05.09.2011 року № 222, та інші види основної продукції підприємства з розрахунку охоплення нормуванням не менше 95 % кожного з видів споживання купованих ПЕР при віднесенні питомих норм до натуральних або умовних (зведених) одиниць виміру обсягів виробництва товарної продукції відповідно до вимог розділу 4;

- допускається відносити частину витрат ПЕР на виробництво неосновної товарної продукції підприємства на "інше виробниче споживання" за умови, що воно не перевищує 5% споживання купованих ПЕР. При цьому обов'язковим є нормування цієї частини споживання, яке, як виняток, може базуватися на фактичних питомих витратах ПЕР попереднього періоду і відноситися на виробництво неосновної продукції у вартісному вимірі.

7.5. Нормування витрат ПЕР безпосередньо на рівні підприємств, організацій, установ (далі - підприємств) забезпечується самим підприємством. Відповідальність за розробку і дотримання норм витрат ПЕР на рівні конкретного підприємства несе його керівник.

7.6. Норми питомих витрат ПЕР на підприємствах розробляються щорічно. При цьому встановлюються річні норми з розбивкою на квартал, а при необхідності і по місяцях планового року. Розробка норм повинна супроводжуватись планом організаційно-технічних заходів з економії ПЕР.

7.7. Диференціація норм за конкретними технологічними процесами чи напрямками споживання здійснюється підприємством самостійно на основі діючих методик та інструкцій щодо нормування. Ці норми не повинні перевищувати встановлених показників міжгалузевих, галузевих та регіональних норм питомих витрат ПЕР для відповідних видів споживання.

7.8. При розробці питомих витрат ПЕР для однорідних виробництв підприємства можуть використовувати міжгалузеві та галузеві методики нормування, норми і нормативи. У випадках, коли витрати ПЕР на виробництво продукції суттєво залежать від погодинних та інших зовнішніх факторів об'єктивного характеру, допускається коригування встановлених норм питомих витрат з урахуванням результуючого впливу цих факторів на основі діючих методик та

інструкцій. Перелік нормативно-методичних документів, які регламентують нормування ПЕР, наведений в додатку Д (додається).

7.9. Підприємства звітують про ефективність використання ПЕР в терміни та порядку, передбаченими діючими інструкціями із статистичної звітності, по лінії статистичних органів за формами №11-мп.

Пояснення до порядку складання звіту за формою № 11-мп наведено в додатку Д.

7.10. Контроль за наявністю методик нормування, норм та нормативів витрат ПЕР і їх виконанням під час проведення перевірок стану ведення обліку і використання ПЕР на підприємствах здійснює управління Держенергоефективності в області.

7.11. Встановлені для підприємств норми питомих витрат ПЕР можуть переглядатися на підставі:

- висновків управління Держенергоефективності в області про незадовільний стан обліку та неефективне використання ПЕР на підприємстві;

- висновків спеціалізованих організацій, атестованих центральним органом виконавчої влади у сфері ефективного використання енергетичних ресурсів на право проведення енергетичних обстежень.

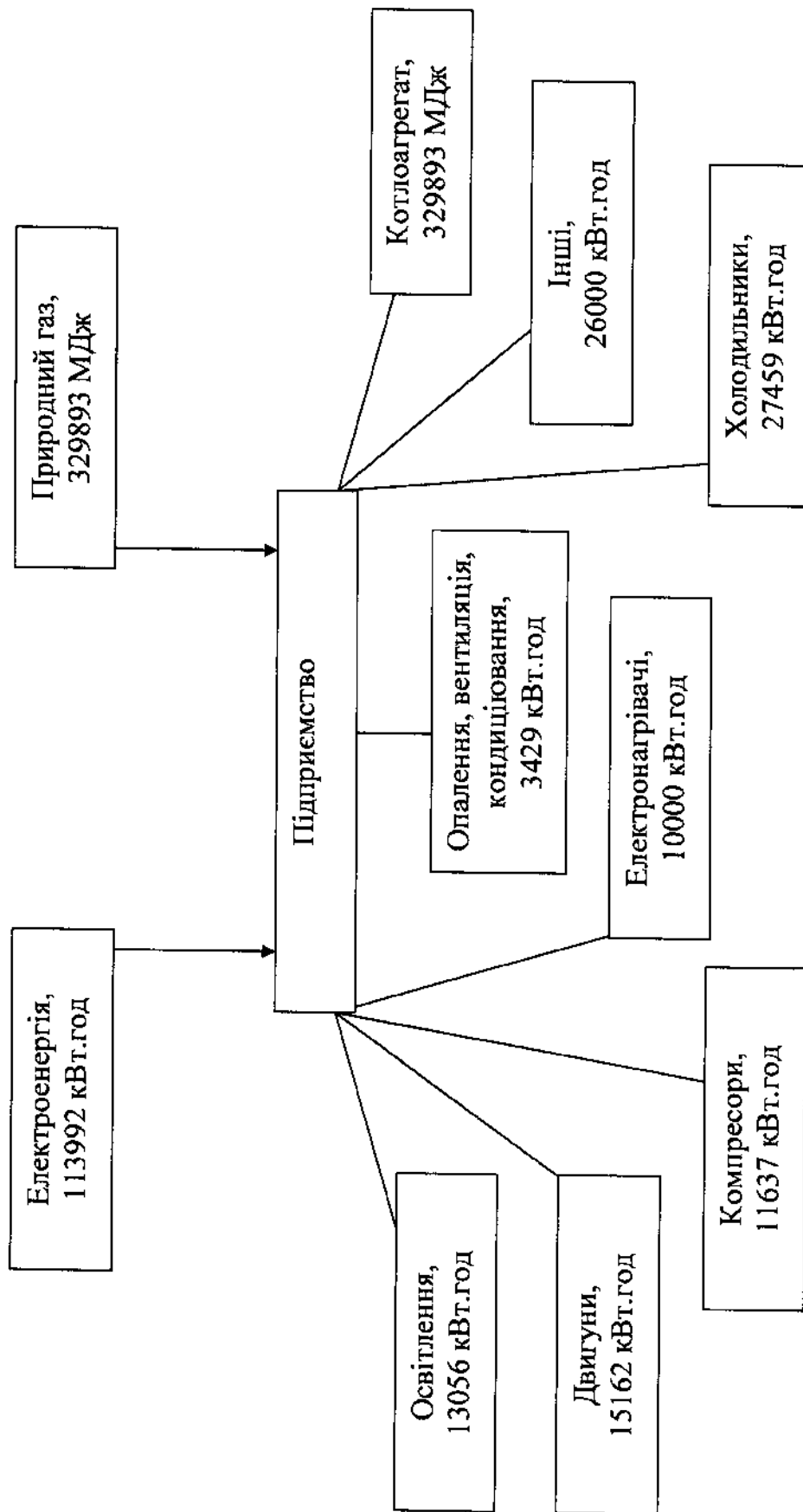
7.12. Обласна державна адміністрація узагальнює результати діяльності підпорядкованих підприємств щодо ефективності використання ПЕР і щоквартально надає до Держенергоефективності інформацію щодо погоджених та затверджених норм питомих витрат ПЕР для підприємств, установ і організацій.

**Заступник начальника головного
управління промисловості та розвитку
інфраструктури облдержадміністрації**

В. Козленко

Додаток А

Паливно-енергетичний баланс підприємства

ПОСТУПИЛО: Електроенергія – 113 992 кВт.год.
Природний газ – 329 893 МДж

СПОЖИТО: Електроенергія – 106 743 кВт.год.
Природний газ – 329 893 МДж

Типовий склад норм витрат ПЕР для підприємства

ВИДИ НОРМ ТА СТАТТІ ВИТРАТ ПЕР	ВИДИ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ		
	Паливо	Теплова енергія	Електроенергія
1	2	3	4
ТЕХНОЛОГІЧНІ НОРМИ Витрати палива, теплової та електричної енергії на технологічні процеси виробництва з урахуванням витрат палива та енергії на підтримання технологічних агрегатів у гарячому резерві, на їх розігрів та пуск після поточних ремонтів та холодних простоїв, а також технічно неминучі втрати енергії у технологічних агрегатах.	+	+	+
ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧІ ЦЕХОВІ НОРМИ			
1. Витрати палива, теплової та електричної енергії, що входять до складу технологічних норм.	+	+	+
2. Витрати теплової та електричної енергії на допоміжні потреби цеху (дільниці):			
- опалення;	-	+	+
- вентиляція;	-	+	+
- освітлення;	-	+	+
- роботу внутрішньоцехового (дільничного) транспорту;	-	+	+
- роботу цехових (дільничних) ремонтних майстерень;	-	+	+
- на господарчо-побутові та санітарно-гігієнічні потреби цеху або дільниці (душові, умивальники, кабінети особистої гігієни та ін.)	-	+	+
3. Технічно неминучі втрати теплової та електричної енергії у внутрішньоцехових (дільничних) мережах та перетворювачах.	-	+	+

продовження додатка Б

1	2	3	4
ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧІ ЗАВОДСЬКІ НОРМИ			
1. Витрати теплової та електричної енергії, що входять до складу загальновиробничих цехових (дільничних) норм.	-	+	+
2. Витрати теплової та електричної енергії на допоміжні потреби підприємства:			
- виробництво стисненого повітря;	-	+	+
- виробництво холоду;	-	+	+
- виробництво кисню, азоту;	-	+	+
- водопостачання;	-	+	+
- виробничі потреби допоміжних та	-	+	+
обслуговуючих цехів та служб			
(ремонтного, інструментального та інших			
цехів, лабораторій, складів,			
адміністративних будівель та ін.),			
включаючи витрати енергії на їх			
освітлення, опалення та вентиляцію;			
- робота внутрішньозаводського	-	+	+
транспорту (електрокарів, мотовозів,			
кранів, пневматичного, залізничного			
транспорту та ін.);			
- зовнішнє освітлення території.	-	+	+
3. Технічно неминучі втрати теплової та	-	-	+
електричної енергії у заводських мережах			
та пересувачах до цехових (дільничних)			
пунктів обліку.	-	+	+

Середні калорійні еквіваленти для переводу натурального палива в умовне

№ п/п	Вид палива	Середній калорійний еквівалент для переводу 1 т натурального палива в умовне
Вугілля без брикетів		
1.	Антрацит	0,891
2.	Донецьке	0,814
3.	Підмосковне	0,345
4.	Кузнецьке	0,865
5.	Інтинське	0,624
6.	Воркутинське	0,779
7.	Кизеловське	0,662
8.	Челябинське	0,509
9.	Свердловське	0,403
10.	Башкирське	0,525
11.	Черемхівське	0,684
12.	Азейське	0,571
13.	Гусиноозерське	0,532
14.	Забайкальське	0,476
15.	Нерюнгринське	0,815
16.	Мінусинське	0,743
17.	Кансько-Ачинське	0,495
18.	Приморське	0,433
19.	Ургальське	0,665
20.	Райчихинське	0,466
21.	Огоджинське	0,552
22.	Сахалінське	0,696
23.	Магаданське	0,735
24.	Якутське	0,709
25.	Норильське	0,701
26.	Тувинське	0,905
27.	Ставропольське	0,698
28.	Камчатське	0,317
29.	Арктиковугілля (Шпіцбергенське)	0,680
30.	Тунгуське (Котуйське)	0,787
31.	Українське буре вугілля	0,564
32.	Львівсько-Волинське	0,766
33.	Карагандинське	0,684
34.	Екібазтузьке	0,602
35.	Узбецьке	0,491
36.	Хакаське, всього:	0,510
	в т.ч.:	
	- кам'яне	0,880

	- буре	0,480
37.	Таджицьке	0,546
продовження додатка В		
1	2	3
38.	Киргизьке, всього:	0,554
	в т.ч.:	
	- кам'яне	0,629
	- буре	0,499
39.	Грузинське, всього:	0,556
	в т.ч.:	
	- кам'яне	0,564
	- буре	0,376
40.	Сілезьке	0,886
41.	Інше імпордне вугілля	0,800
Брикети з вугілля		
42.	Донецького (антрацит)	0,902
43.	Українського бурого	0,564
44.	Башкирського	0,657
45.	Узбецького (Шаргунського)	0,888
Сланці - на 1 тонну		
46.	Естонські	0,32
47.	Петербурзькі	0,30
48.	Кашпирські	0,29
Торф паливний - на 1 тонну		
49.	Фрезерний (з умовною вологістю 40%)	0,33
50.	Кусковий (з умовною вологістю 33 %)	0,41
51.	Торф'яні брикети (з умовною вологістю 16 %)	0,60
52.	Торф'яні напівбрикети	0,45
Інші види палива		
53.	Дрова - на 1 щільний м ³	0,266
54.	Газ природний (враховуючи супутний) на 1 тис.м ³	1,182
55.	Газ природний - на 1 тис.м ³	1,16
56.	Газ супутний нафтовий - на 1 тис.м ³	1,441
57.	Газ підземної газифікації - на 1 тис.м ³	0,11
58.	Нафта сира - на 1 тонну	1,43
59.	Мазут топковий - на 1 тонну	1,45
60.	Мазут флотський - на 1 тонну	1,45
61.	Моторне паливо - на 1 тонну	1,43
62.	Дизельне паливо - на 1 тонну	1,45
63.	Дистилятне пічне паливо - на 1 тонну	1,45
64.	Газотурбінне паливо - на 1 тонну	1,45
65.	Бензин - на 1 тонну	1,49
66.	Гас - на 1 тонну	1,47
67.	Газ із сланців - на 1 тис.м ³	0,57
68.	Газ коксовий - на 1 тис.м ³	0,571
69.	Газ доменний - на 1 тис.м ³	0,143

70.	Газ нафтопереробки - на 1 тонну	1,5
71.	Газ зріджений - на 1 тонну	1,57

продовження додатка В

1	2	3
72.	Кокс металургійний сухий (25 мм і вище)	0,99
73.	Коксик (горішок)	0,93

ПРИМІТКА: При перетворенні котельно-пічного палива в теплоенергію середній коефіцієнт використання палива складає 0,836.

При виробництві електроенергії на 1 кВт.год електроенергії потрібно 351,4 г умовного палива.

Одиниці виміру енергії:

1 кг у.п. = 29,31 МДж = 7,0 Мкал

1 т у.п. = 29,31 ГДж = 7,0 Гкал

1 кВт.год = 3,6 МДж = 860 Ккал

1 МВт.год = 3,6 ГДж = 860 Мкал

ПЕРЕЛІК
нормативно-методичних документів, які регламентують
нормування витрат паливно-енергетичних ресурсів

№ п/п	Розробник	Найменування документа	Рік видання	Термін дії
1	Держкоменергозбереження, Урядовий орган державного управління, Державна інспекція з енергозбереження	Методичні рекомендації щодо нормування витрат палива, теплової енергії на опалення житлових, громадських будинків, споруд та на господарсько-побутові потреби в Україні	2000	
2	Український науково-дослідний інститут природних газів	Методика нормування технологічних витрат природного газу та електроенергії при експлуатації АГНКС	2000	без обмежень.
3	Укоопоргтехцентр	Методичні положення з нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів для хлібопекарських підприємств споживчої кооперації України	2000	
4	Укоопоргтехцентр	Методичні положення з нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів для підприємств громадського харчування споживчої кооперації України		
5	ТОВ "Науково-технічний центр харчової промисловості"	Методика нормування палива, теплової та електричної енергії на виробництво пиво-безалкогольної продукції	2000	
6	Український науково-дослідний інститут природних газів "УкрНДІгаз"	Методика нормування витрат електричної енергії на лінійній частині МГ та ГРС	2002	
7	Національний університет "Львівська політехніка", Регіональний Центр з перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері енергозбереження та енергоменеджменту	Нормування витрат енергоресурсів для установ та організацій бюджетної сфери	2001	
8	Інститут "УкрНДІінжпроект"	Посібник до Норм та вказівок щодо нормування витрат палива та теплової енергії на опалення житлових і громадських споруд, а також на господарсько-побутові потреби в Україні, КТМ 204 Україна244-94	2001	

Пояснення до порядку складання звіту за формою № 11-мтп

Звіт за формою № 11-мтп (річна) (затверджено наказом Держкомстату від 05.09.2011р. № 222) складають юридичні особи та відокремлені підрозділи юридичних осіб усіх видів економічної діяльності, з середньодобовими витратами умовного палива від 2 т і вище, або теплоенергії 15 Гкал і вище, або з приєднаною електричною потужністю 100 кВт і вище, які використовують паливо та енергію на виробництво окремих видів продукції і робіт та комунально-побутові потреби підприємства, і подають його територіальному органу державної статистики за місцем здійснення діяльності. При цьому, якщо підприємство або його відокремлений підрозділ відповідає одному із вказаних цензів, то воно повинне звітувати за формою №11-мтп і заповнювати всі розділи і рядки звітів, навіть якщо у звітному періоді деякі з наведених показників будуть нижчими від установленого цензу. Звіт подається один раз в рік (не пізніше 20 січня). У звітах витрати палива на кожен вид продукції (виконаних робіт) і в цілому по підприємству приводиться в тоннах умовного палива, теплоенергії – в Гкал, електроенергії – тис.кВт.год.

Дані у звіті за формою № 11-мтп записуються :

- в графах 1, 4, 5 розділів I, II, III – в цілих числах;
- в графах 2, 3 – з одним десятковим знаком;
- у графі А записуються найменування видів продукції і робіт згідно з Номенклатурою продукції промисловості (НПП), затвердженою наказом Держкомстату України від 30.08.2002 №320 та гармонізованою з класифікаціями видів економічної діяльності (КВЕД) і зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), і наведеною в додатку до форми № 11-мтп;
- у графі Г записуються номери рядків, які відповідають видам продукції і робіт згідно з додатком до форми № 11-мтп.

У графі 1 звіту вказується кількість виробленої продукції (виконаної роботи) за звітний період в натуральному вимірі.

У графі 2 записуються фактичні питомі витрати палива, теплоенергії та електроенергії на одиницю продукції (роботи) за відповідний період попереднього року за кожним видом виробленої продукції (виконаної роботи); при цьому питомі витрати приводяться в структурі фактичного обсягу продукції відповідного періоду попереднього року. Дані цієї графи звіту повинні відповідати аналогічним даним (графа 3) звіту за формою № 11-мтп за відповідний період попереднього року.

У графі 3 вказуються фактичні питомі витрати палива, теплоенергії та електроенергії, які одержуються як частка від ділення даних графи 5 (фактичні витрати палива і енергії за звітний період) на дані графи 1 (обсяг виробленої продукції або виконаної роботи за звітний період), помножена на 1000.

У графі 4 записуються витрати палива, теплоенергії та електроенергії на всю вироблену продукцію (виконану роботу) у звітному періоді, які розраховуються шляхом множення фактично виробленої продукції (роботи) за звітний період (графа 1) на фактичні питомі витрати палива і енергії за

відповідний період минулого року (графа 2), поділене на 1000.

У графі 5 відображаються фактичні витрати палива, теплоенергії та електроенергії на всю вироблену продукцію (виконану роботу) і на всі інші потреби підприємства за звітний період.

Витрати котельно-пічного палива і енергії на інші види продукції (робіт), які не наведені у вільних рядках, записуються в цілому по рядку 9010 "Інше виробниче споживання". При цьому графи 1, 2 і 3 не заповнюються, а в графі 4 вказуються фактичні витрати котельно-пічного палива, теплоенергії та електроенергії, розраховані як сума витрат на кожний вид виробленої продукції у звітному періоді за фактичними питомими витратами відповідного періоду попереднього року, а в графі 5 – фактичні витрати за звітний період.

У рядку 9100 "Разом виробниче споживання" у всіх розділах форми № 11-мпт записуються суми витрат котельно-пічного палива, теплоенергії та електроенергії на виробництво всіх видів продукції та робіт. Сюди ж включаються витрати, які показані по рядку 9010 "Інше виробниче споживання". До рядка 9100 також включаються витрати на комунально-побутове споживання підприємств.

По рядку 9300 "Усього витрачено" в розділах 1, 2 і 3 записується сума загальних витрат палива, теплової та електричної енергії в цілому по підприємству.

По рядку 9650 "Крім того, відпущено (продано) на сторону – усього" записується фактична реалізація теплоенергії та електроенергії іншим підприємствам і організаціям. З підсумкових даних відпуску (продажу) за рядком 9655 відображається обсяг теплової енергії, відпущеної від власних джерел.

У випадку значних відхилень фактичних питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів в порівнянні з попереднім роком, підприємства і організації подають разом із звітом за формою № 11-мпт пояснення.